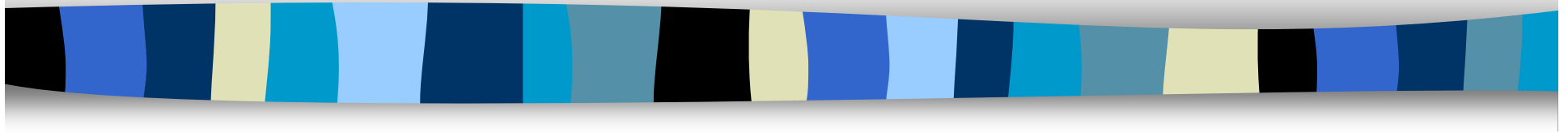

Kampen om språkstatus och Europarådets språkstadga

Leena Huss

Centrum för multietnisk forskning

Uppsala universitet

2008

Innehåll

- Europarådets minoritetsspråksstadga
- Exempel på språkliga varieteter som fått högre status genom språkstadgan
- Språk som lämnats utanför
- Älvdalskan?

Europarådets stadga för landsdelspråk eller minoritetsspråk

(European Charter for Regional or Minority Languages)

- Den första konventionen som fokuserar på minoritetsspråk i Europa och deras överlevnad
- Skapades 1992
- Trädde i kraft 1998
- Har hittills ratificerats av 23 länder inom Europarådet

(Armenien, Cypern, Danmark, Finland, Kroatien, Liechtenstein, Luxembour, Montenegro, Nederländerna, Norge, Rumänien, Schweiz, Serbien, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien och Nordirland, Sverige, Tjeckien, Tyskland, Ukraina, Ungern, Österrike)

Syfte

- "to protect and promote regional and minority languages as a threatened aspect of Europe's cultural heritage"
- "to enable speakers of a regional or minority language to use it in private and public life"

Definition av regionala språk och minoritetsspråk

- "traditionally used within a given territory of a state by nationals of that state who form a group numerically smaller than the rest of the state's population";
- "different from the official language(s) of that state";
- "include neither dialects of the official language(s) of the state nor the languages of migrants"

Två nivåer av stöd

- **Del II:** en generell del som innehåller principer som gäller alla länder som har ratificerat språkstadgan och alla minoritetsspråk som talas i dessa länder
- **Del III:** en mer detaljerad del som innehåller specifika praktiska åtaganden som varierar beroende på staten och språken i fråga

Exempel: Grundskolan

- i) att tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna i grundskolan **på** ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan **på** ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- iii) att tillse att det i undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan som en integrerad del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i)-iii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

Ratificeringar enligt del II resp del III i Norden

Land (ratif.)	Norge (1993)	Finland (1994)	Sverige (2000)	Danmark (2000)
Del II	Romanés Romani Kvängska (Jiddisch)	Romani Ryska (Tatariska) Jiddisch Karelska?	Romani Jiddisch	---
Del III	Samiska	Samiska Svenska	Samiska Finska Meänkieli	Tyska

Olika slags statushöjningar genom ratificeringarna

- Från (erkänt) språk till nationellt minoritetsspråk
 - Romani (Finland), Manx, Cornish (Storbritannien)
- Från invandrarspråk till minoritetsspråk
 - Finska (Sverige), ryska (Finland)
- Från dialekt till språk
 - Meänkieli (Sverige), kvänska (Norge)

Språk eller dialekt?

- Politisk fråga
- Identitetsfråga, statusfråga
- Lingvistisk fråga

Meänkieli - språk eller dialekt?

*Nils-Erik Hansegård om
meänkieli*

*Kenneth Hyltenstam om
meänkieli*

Språk eller dialekt?

*Nils-Erik Hansegård om
meänkieli*

- Använda kriterier:
 - Avstånd från andra språk
 - Graden av utbyggnad
 - Talarnas egen uppfattning

■ *Kenneth Hyltenstam om
meänkieli*

- Använda kriterier:
 - Avstånd från andra språk
 - Graden av utbyggnad
 - Talarnas egen uppfattning

Språk eller dialekt?

*Nils-Erik Hansegård om
meänkieli*

- Använda kriterier:
 - Avstånd från andra språk
 - Graden av utbyggnad
 - Talarnas egen uppfattning
- Slutsats: Dialekt!
(Ett rimligt framtidsmål:
"Halvspråk" = utbyggd
dialekt, jfr Kloss1978)

*Kenneth Hyltenstam om
meänkieli*

- Använda kriterier:
 - Avstånd från andra språk
 - Graden av utbyggnad
 - Talarnas egen uppfattning
- Slutsats: Språk!
(”Fler faktorer som talar för
meänkielis status som eget
språk än faktorer som inte
gör det”)

Frågan fortfarande kontroversiell

- "På senare tid har företrädare för **tornedalsfinska** dessutom lanserat ett eget namn, *meänkieli*, 'vårt språk' på **denna vilda dialekt** - på standardfinska heter det *meidän kieli* - och övertygat riksdagen om att det bör vara ett av Sveriges officiella minoritetsspråk."

– Hansson, Lindgren, Ljung & Lundén 2004, s. 3

SPRÅK
&
SKRIFT
EUROPA

Susan Gal 2006

- "Migration, Minorities and Multilingualism: Language Ideologies in Europe"
(Language Ideologies, Policies and Practices. Language and the Future of Europe (Ed. Clare Mar-Molinero och Patrick Stevenson. New York: Palgrave Macmillan. 2006).

Fler f.d. dialekter som erkänts som minoritetsspråk

- Lågtyska (Tyskland)
- Lågtyska, limburgiska (Nederländerna)
- Skotska, ulsterskotska (Storbritannien och Nordirland)
- Burgenlandkroatiska (Österrike)
- Walsertyska (Schweiz)
- Vlach (Serbien)?

Burgenlandkroatiska (Österrike)

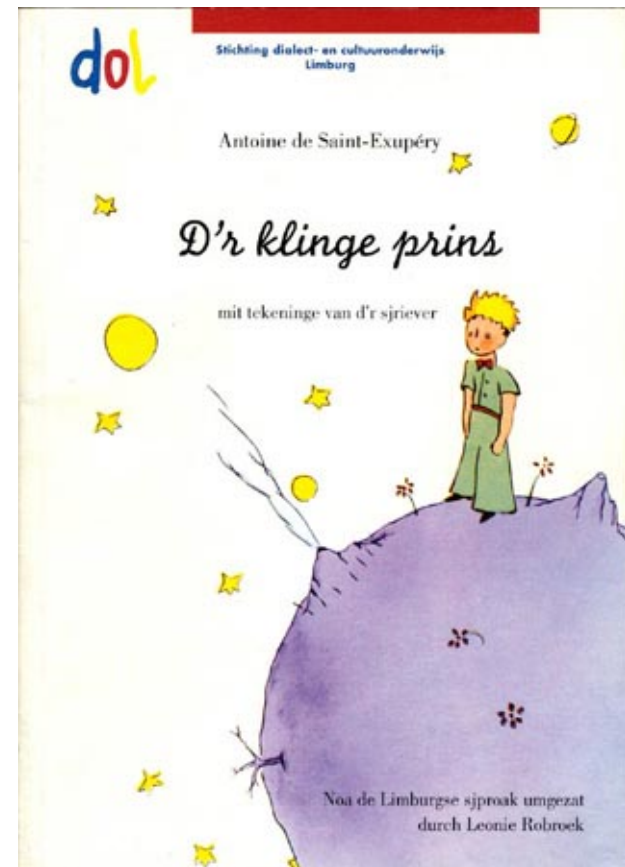
- Har sedan 1500-talet utvecklats åt ett annat håll än kroatiska i Kroatien
- Arkaiska uttryck och böjningsformer
- Många lånord och syntaktiska element från tyska, ungerska och slovakiska.
- En egen regional skriven form som avviker från standardkroatiska
- BK och ST dock i praktiken sinsemellan förståeliga
- "Att officiellt göra skillnad mellan BK och ST är ett nytt fenomen; kan sägas ha börjat när Österrike ratificerade minoritetsspråksstadgan."
- Skydd under Del III

Mali princ

Limburgiska (Nederländerna)

- En lång historia av nedvärdering, fortfarande svårt för talarna att hävda sig som minoritet med eget språk
- En egen skriven form, språkkurser finns
- Ordböcker, diktsamlingar, annan litteratur, teater, musik mm. på L finns
- Skydd under Del II

Karelska (Finland)

- Dialekt > minoritetsspråk > nationellt minoritetsspråk enligt minoritetsspråksstadgan?

”As regards Karelian, the authorities have officially recognised that the language is traditionally spoken in Finland, and granted funds to the University of Joensuu in 2004 to carry out research on this language (...). However, the authorities have not yet adopted any measures, including a specific legal framework, to protect and promote this language.” (Application of the Charter in Finland 2007)

Föreningen för karelska språket

Karjalan Kielen Seura r.y.

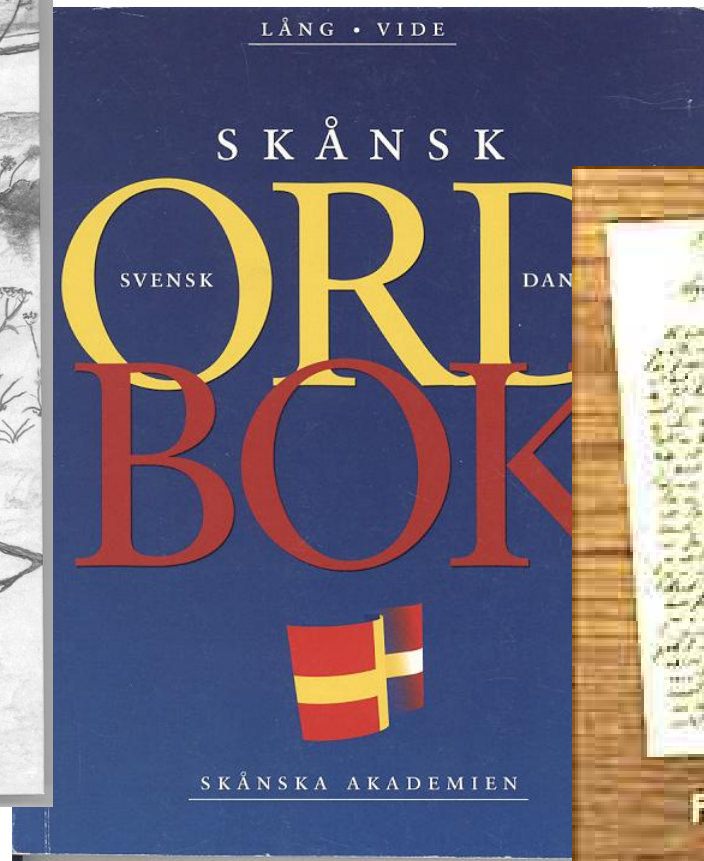
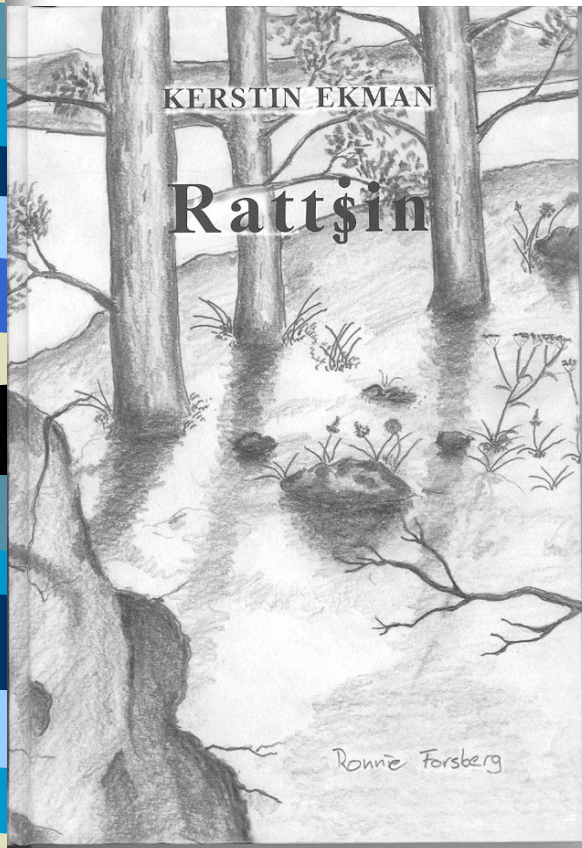
”Karelsktalande karelare är en nationell minoritet i Finland (...) Det viktigaste för den karelska identiteten är den ortodoxa tron, den karelska kulturtraditionen och språket. Karelskan har överlevt trots diskriminering (...) Numera betraktas minoriteter som en rikedom och minoritetskulturer främjas i alla europeiska länder på basis av Europarådets konventioner (...) Karelskans status håller på att fastställas för närvarande.” (www.karjalankielenseura.fi juni 2008)

Europarådsrapporter om karelska

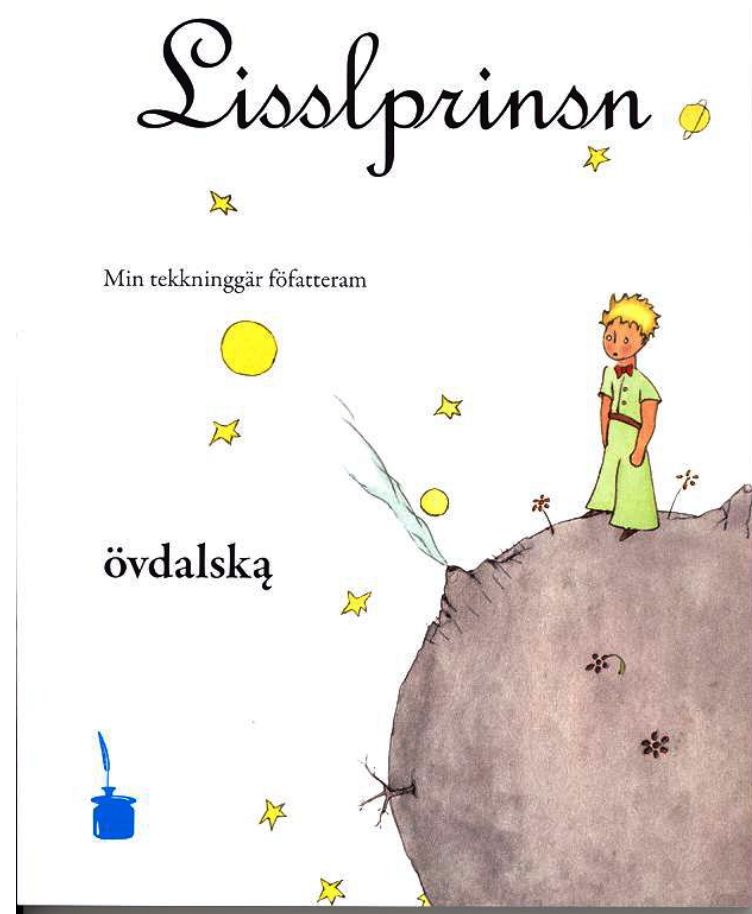
- "The Karelian language is one of the minority languages spoken traditionally in Finland, although it does not have an official minority language status."
(3rd State Periodical Report 2006)
- "Finally, the Committee of Experts was informed that Karelian has been recognised by the Finnish authorities as a minority language. Following this general recognition, a strategy is needed for the promotion and protection of this language."
(Application of the Charter in Finland 2007)

Andra kandidater: älvdalska, skånska, gutniska...

Älvdalska

- En aktiv revitaliseringsrörelse
- Språkråd, kurser, konferenser
- Egen skriftform; litteratur, musik mm.
- Staten har hittills inte varit villig att erkänna Ä som språk

De olika teckenspråken

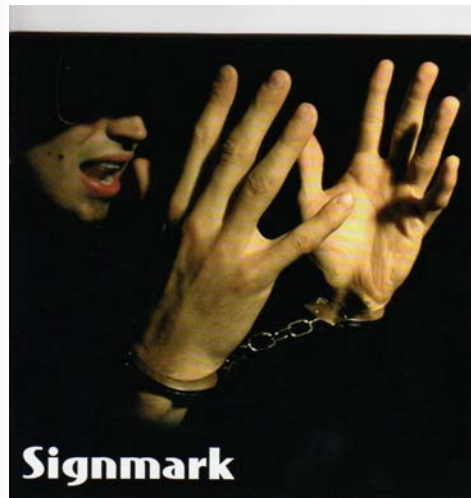

- Kulturspråk
- Modersmål

Signmark rappar på teckenspråk

”Marko "Signmark" Vuoriheimo is a deaf Finnish rap artist. Born into a signing family, Vuoriheimo feels that society should not treat the deaf as handicapped people but as a linguistic minority with their own culture and history.” (Wikipedia)

”...damn right we can't hear, but I don't care, we ain't disabled here, I use sign language, yeah, we got our own language yeah proud of that I am, we got our own culture yeah, I'm bi-cultured here we got our own history yeah, I'm part of history, we got our own society, this is my community...”

Expertkommitténs rapport 2006, s. 7

- "...The speakers claim, notably, that the speakers of Standard Swedish do not understand Elfdalian, that Elfdalian is also very distinct from the surrounding Northern Dalarna dialects and that surveys indicate that there is a real wish among the speakers to protect Elfdalian.
- It has also been mentioned that some linguists were considering Elfdalian to be a separate language from Swedish as early as the 1930s.
- The Committee of Experts encourages the Swedish authorities to examine this question and to return to it in the next periodical report."

Möjligheter för älvdalska?

- "Mål i mun" - mer respekt för regionala varieteter
- "Bästa språket" - allas rätt till modersmål
- "Värna språken" - allas rätt till modersmål slås fast i den nya språklagen?
- EU - "Action plan for linguistic diversity" 2004-06: "An inclusive approach to linguistic diversity; language-friendly environment"
- Europarådsgranskningen fortsätter!